Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
MACIEJE SZPUNARA
přednesené dne 14. ledna 2016 [1]

Spojené věci C-381/14 a C-385/14

Jorge Sales Sinués
proti
Caixabank SA
a
Youssouf Drame Ba
proti
Catalunya Caixa SA (Catalunya Banc SA)

[žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podané Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (obchodní soud č. 9 v Barceloně, Španělsko)]

„Směrnice 93/13/EHS — Spotřebitelské smlouvy — Smlouva o hypotečním úvěru — Zneužívající klauzule — Žaloba na neplatnost klauzule — Sdružení na ochranu spotřebitelů — Kolektivní žaloba na zdržení se jednání — Přerušení řízení o individuální žalobě — Zásady rovnocennosti a efektivity“

I – Úvod

1. V projednávaných věcech má Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (obchodní soud č. 9 v Barceloně, Španělsko) pochybnosti ohledně slučitelnosti španělské právní úpravy týkající se přednosti rozhodnutí v občanskoprávním řízení s článkem 7 směrnice 93/13/EHS [2], a následně pochybnosti ohledně slučitelnosti přerušení řízení o individuálních žalobách do té doby, než bude vydáno pravomocné rozhodnutí, kterým bude ukončeno řízení o kolektivní žalobě podané sdružením spotřebitelů a uživatelů, s tímto článkem.

2. Projednávané žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce byly předloženy v rámci sporů mezi dvěma spotřebiteli a dvěma bankovními institucemi ve věci individuálních žalob na neplatnost klauzulí „o minimálním úroku“, které byly součástí smluv o hypotečním úvěru.

3. Tyto věci mimo jiné poskytují Soudnímu dvoru příležitost, aby upřesnil svou judikaturu týkající se povahy individuálních a kolektivních žalob a jejich vzájemného vztahu.

1 — Původní jazyk: francouzština.

2 — Směrnice Rady ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288).

II – **Právní rámec**

A – *Unijní právo*

4. Článek 3 odst. 1 směrnice 93/13/EHS se stanoví:

„Smluvní podmínka [klauzule], která nebyla individuálně sjednána, je považována za nepřiměřenou [zneužívající], jestliže v rozporu s požadavkem přiměřenosti [požadavkem dobré víry] způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.“

5. Článek 4 odst. 1 této směrnice dodává:

„[...] posuzuje se nepřiměřenost smluvní podmínky [zneužívající charakter smluvní klauzule] s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s odvoláním na dobu uzavření smlouvy s ohledem na všechny okolnosti, které provázely uzavření smlouvy, a na všechny další podmínky [klauzule] smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází.“

6. Článek 6 odst. 1 této směrnice zní:

„Členské státy stanoví, že nepřiměřené podmínky [zneužívající klauzule] použité ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazné a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotyčných nepřiměřených podmínek [zneužívajících klauzulí].“

7. Článek 7 odst. 1 a 2 směrnice 93/13 stanoví:

„1. Členské státy zajistí, aby v zájmu spotřebitelů a konkurentů existovaly přiměřené a účinné prostředky zabraňující dalšímu používání nepřiměřených podmínek [zneužívajících klauzulí] ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli.

2. Prostředky uvedené v odstavci 1 musí obsahovat ustanovení, podle nichž osoby nebo organizace, které mají podle vnitrostátních právních předpisů oprávněný zájem na ochraně spotřebitelů, mohou požádat v souladu s vnitrostátními právními předpisy soud nebo příslušné správní orgány o rozhodnutí, zda smluvní podmínky [klauzule] sepsané pro obecné použití jsou nepřiměřené [zneužívající], aby tak mohly použít vhodné a účinné prostředky k zabránění dalšímu použití takových podmínek [klauzulí].

[...]“

B – *Španělské právo*

8. Článek 13 občanského soudního řádu (Ley de enjuiciamiento) ze dne 7. ledna 2000 (BOE č. 7 ze dne 8. ledna 2000, s. 575, dále jen „občanský soudní řád“), stanoví:

„1. Po dobu trvání soudního řízení lze postavení žalobce či žalovaného přiznat všem osobám, které prokáží přímý a oprávněný zájem na výsledku sporu.

Zejména je každý spotřebitel či uživatel oprávněn vstoupit jako vedlejší účastník do řízení zahájených na návrh subjektů, které jsou zákonem uznávány pro účely ochrany zájmů spotřebitelů nebo uživatelů.

2. Podáním návrhu na vstup vedlejšího účastníka do řízení nedochází k přerušení řízení. Po vyslechnutí účastníků řízení o něm rozhodne soud usnesením v řádné lhůtě deseti dnů.

3. Vyhovění návrhu na vstup vedlejšího účastníka do řízení nemá zpětnou účinnost na projednávání věci, nicméně vedlejší účastník řízení je považován za plnoprávného účastníka řízení a je oprávněn hájit návrhová žádání vznesená účastníky, na jejichž podporu vystupuje, nebo jím vznesená, pokud mu to stav řízení umožňuje, a to i v případě, že účastníci, na jejichž podporu vystupuje, vezmou žalobu zpět, uznají nárok nebo se vzdají účasti v řízení z jakéhokoliv jiného důvodu.

Vedlejší účastník řízení je rovněž oprávněn vznést argumenty nezbytné k jeho obhajobě, které neuplatnil z důvodu, že se vztahovaly ke stadiím řízení, jež předcházela okamžiku jeho vstupu do řízení. Soudní úředník v každém případě seznámí s těmito argumenty ostatní účastníky řízení ve lhůtě pěti dnů.

Vedlejší účastník řízení je rovněž oprávněn uplatnit stanovené opravné prostředky proti rozhodnutím, které jsou podle jeho názoru v rozporu s jeho zájmy, a to i tehdy, pokud s nimi účastníci řízení, na jejichž podporu vystupuje, souhlasí.“

9. Článek 15 občanského soudního řádu stanoví:

„1. K účasti v řízeních zahájených na návrh sdružení či subjektů založených za účelem ochrany práv a zájmů spotřebitelů a uživatelů nebo na návrh skupin poškozených osob se vyzvou všechny osoby, které mají postavení poškozených osob jakožto spotřebitelé výrobku nebo uživatelé služby, které byly důvodem pro podání návrhu na zahájení řízení, a to za účelem uplatnění jejich individuálního práva nebo zájmu. Tuto výzvu učiní soudní úředník zveřejněním oznámení o přípustnosti žaloby ve sdělovacích prostředcích pokrývajících území, kde došlo k poškození těchto práv či zájmů.

[…]

3. Řízení, které se týká škodné události, v důsledku níž vznikla škoda většímu počtu neurčených nebo obtížně určitelných osob, se zveřejněním výzvy přeruší na dobu, která nepřesáhne dva měsíce a kterou určí soudní úředník v každém jednotlivém případě s přihlédnutím k okolnostem nebo ke skutkové složitosti, jakož i k obtížím s identifikací a lokalizací poškozených osob. Řízení je obnoveno v okamžiku, kdy do něj vstoupí všichni spotřebitelé, kteří reagovali na výzvu, přičemž následně se spotřebitelé či uživatelé již nemohou individuálně účastnit řízení, avšak mohou uplatnit svá práva a své zájmy v souladu s články 221 a 519 tohoto zákona.

4. Výše uvedená ustanovení se nepoužijí na řízení, která byla zahájena podáním žaloby na zdržení se jednání, jejímž předmětem je ochrana blíže neurčených kolektivních zájmů spotřebitelů a uživatelů.“

10. Podle článku 43 občanského soudního řádu:

„[J]estliže rozhodnutí o předmětu sporu závisí na řešení otázky, která je sama o sobě hlavním předmětem jiného řízení, které probíhá před stejným nebo jiným soudem, a nelze-li věci spojit ke společnému řízení, může soud usnesením na návrh obou stran řízení nebo na návrh některé z nich poté, co vyslechne protistranu, v dané fázi řízení přerušit do doby, než bude řízení o předběžné otázce ukončeno.“

11. Pokud jde o účinky rozsudků vydaných v rámci řízení zahájených sdruženími spotřebitelů nebo uživatelů, článek 221 občanského soudního řádu stanoví:

„1. Aniž jsou dotčena ustanovení předchozích článků, podléhají rozsudky vydané na základě žalob, které podala sdružení spotřebitelů nebo uživatelů oprávněných podle článku 11 tohoto zákona, těmto pravidlům:

1a. Pokud je rozsudkem uloženo peněžité plnění, povinnost něco konat nebo se určitého konání zdržet nebo dát individuálně nebo genericky určenou věc, musí být v rozsudku, kterým bylo vyhověno žalobě, individuálně určeni spotřebitelé a uživatelé, které je třeba považovat v souladu se zákony na jejich ochranu za osoby, v jejichž prospěch byl předmětný rozsudek vydán.

Pokud toto individuální určení není možné, rozsudek stanoví údaje, charakteristiky a podmínky nezbytné k tomu, aby bylo možné vymáhat platbu a případně podat návrh na výkon rozhodnutí nebo k řízení na výkon rozhodnutí přistoupit jako další oprávněný v případě, že se jeho výkonu domáhá sdružení, které podalo žalobu.

2a. Pokud k uložení povinnosti nebo k vydání hlavního či jediného rozsudku dojde na základě toho, že je určitá činnost nebo určité jednání prohlášeno za nedovolené nebo odporující zákonu, v rozsudku se určí, zda má toto prohlášení v souladu s právními předpisy týkajícími se ochrany spotřebitelů a uživatelů zakládat procesní účinky, které nejsou omezeny pouze na účastníky předmětného řízení.

3a. Pokud do řízení vstoupili konkrétní spotřebitelé nebo uživatelé, rozsudek musí obsahovat výslovné vyjádření k jejich návrhovým žádáním.

2. V rozsudcích, jimiž bylo vyhověno žalobě na zdržení se jednání, podané na ochranu kolektivních zájmů a blíže neurčených zájmů spotřebitelů a uživatelů, může soud, pokud to považuje za nutné, na náklady žalovaného rozhodnout o úplném nebo částečném zveřejnění rozsudku, anebo v případě, že účinky protiprávního jednání mohou přetrvávat, může vydat opravné usnesení.“

12. Článek 222 občanského soudního řádu stanoví:

„1. Překážka věci pravomocně rozsouzené, která je spojena s konečnými rozsudky, bez ohledu na to, zda těmito rozsudky bylo návrhu vyhověno nebo byl návrh zamítnut, brání v souladu se zákonem následným řízením, jejichž předmět se shoduje s předmětem řízení, ve kterém tato překážka vznikla.

2. Překážka věci pravomocně rozsouzené se týká návrhových žádání vznesených v hlavní žalobě a vzájemné žalobě, jakož i otázek uvedených v čl. 408 odst. 1 a 2 tohoto zákona.

Za nové skutečnosti odlišné od důvodů, o něž se opírají výše uvedená návrhová žádání, se považují skutečnosti, k nimž došlo po té, co uplynula lhůta pro předložení vyjádření v řízení, v němž byla tato návrhová žádání vznesena.

3. Překážka věci pravomocně rozsouzené se vztahuje na účastníky řízení, v němž tato překážka vznikla, jakož i na jejich dědice a právní nástupce a také na osoby, které – ačkoliv nejsou účastníky řízení – jsou nositeli práv, o něž se opírá aktivní legitimace účastníků řízení ve smyslu ustanovení článku 11 tohoto zákona.

[…]

4. Výrok obsažený v pravomocném rozsudku, jímž bylo ukončeno řízení a který nabyl právní moci, je závazný pro soud rozhodující v pozdějším řízení, pokud předmět nového řízení na pravomocný rozsudek jakkoliv logicky navazuje, za předpokladu, že účastníky obou řízení jsou tytéž osoby, nebo pokud se na ně překážka věci pravomocně rozsouzené vztahuje na základě ustanovení zákona."

13. Podle článku 519 občanského soudního řádu:

„Pokud rozsudky ukládající povinnosti, na něž odkazuje první pravidlo obsažené v článku 221, neurčí konkrétní spotřebitele nebo uživatele, v jejichž prospěch bylo rozhodnuto, vydá soud příslušný k výkonu rozhodnutí na žádost jedné či více dotčených osob a po vyslechnutí osoby, které byla povinnost uložena, usnesení, v němž rozhodne, zda na základě údajů, charakteristik a podmínek uvedených v rozsudku přizná navrhovatelům postavení osob, v jejichž prospěch bylo rozhodnuto. Na základě tohoto usnesení se mohou osoby, jimž bylo toto postavení přiznáno, domáhat výkonu rozhodnutí. Státní zástupce je oprávněn navrhnout výkon rozsudku ve prospěch dotčených spotřebitelů a uživatelů."

III – **Skutkové okolnosti sporu v původním řízení, předběžné otázky a řízení před Soudním dvorem**

14. Dne 20. října uzavřel Jorge Sales Sinués smlouvu o novaci hypotečního úvěru a smlouvu o hypotečním úvěru s Caixabank SA (dále jen „Caixabank"), dne 7. února 2005 uzavřel Youssouf Drame Ba smlouvu o novaci hypotečního úvěru a smlouvu o hypotečním úvěru s Catalunya Caixa SA (dále jen „Catalunya Caixa"). Smlouvy byly uzavřeny s nominální úrokovou sazbou, a to v celkové výši 78 132 EUR v prvém případě a 209 000 EUR v případě druhém, a tzv. klauzulí „o minimálním úroku" omezily změny nominální úrokové sazby použitelné pro účely dalšího obnovování smlouvy na 2,85 % (v prvním případě) a 3,75 % (v druhém případě). Tyto smlouvy dále upravovaly maximální hranici sazby, tedy „strop", ve výši 12 %.

15. Výše uvedené smlouvy obsahovaly dále ustanovení, podle něhož se ode dne jejich uzavření do 1. října 2006 (v prvním případě) a do 31. srpna 2005 (v druhém případě) použije pevná nominální úroková sazba. Počínaje dnem, který následuje po výše uvedených datech, a konče dnem úplného splacení úvěru se použije pohyblivá nominální úroková sazba podle referenční úrokové sazby, a sice EURIBOR + 0,60 % (v prvním případě) a + 0,50 % (v druhém případě).

16. Dne 10. října 2013 podal J. Sales Sinués individuální žalobu na neplatnost klauzule „o minimálním úroku" uvedené v jím uzavřené smlouvě o hypotečním úvěru; dne 25. října podal obdobnou žalobu Y. Drame Ba. Ve svých žalobách žalobci ve věcech v původních řízeních tvrdí, pokud jde o všeobecné smluvní podmínky, že klauzuli „o minimálním úroku" stanovila jednostranně banka, aniž byla předmětem jednání. Předkládajícímu soudu proto navrhují, aby prohlásil tyto klauzule za neplatné z důvodu nedostatku transparentnosti a rovnováhy, který se projevil v jejich neprospěch, a dále, aby bylo těmto bankovním institucím uloženo vrátit částky, které na základě uvedených klauzulí neoprávněně získaly.

17. Před tím, než žalobci podali své žaloby, podalo dne 11. listopadu 2010 sdružení spotřebitelů a uživatelů Adicae (Asociación de Usuarios de Bancos Cajas y Seguros)[3] u Juzgado de lo Mercantil nº 11 de Madrid (obchodní soud č. 11 v Madridu, Španělsko) kolektivní žalobu proti 72 bankovním institucím, včetně Caixabank a Catalunya Caixa[4]. Touto žalobou se domáhalo zdržení se používání klauzule „o minimálním úroku" z důvodu její zneužívající povahy.

3 — Sdružení spotřebitelů, které se zaměřuje na oblast bankovních služeb a pojištění.

4 — Tato kolektivní žaloba byla na žádost soudu, k němuž byla podána, předmětem veřejné výzvy k účasti v řízení, a to s využitím médií a Adicae.

18. Na základě čl. 11 odst. 4 a článků 43 a 222 občanského soudního řádu vznesly žalované ve sporech v původních řízeních námitku předběžné otázky v občanskoprávním řízení a podaly návrh na přerušení řízení o individuálních žalobách do doby, než bude pravomocně ukončeno řízení o kolektivní žalobě.

19. Žalobci ve sporech v původních řízeních s touto námitkou vyjádřily nesouhlas s odůvodněním, že mají právo vyvázat se z kolektivní žaloby, kterou podalo sdružení spotřebitelů a uživatelů, a že mají právo podat individuální žalobu.

20. V rámci těchto sporů, které byly předkládajícímu soudu předloženy, tento soud předně poukazuje na to, že článek 43 občanského soudního řádu stanoví ve vztahu k individuální žalobě odkladný účinek, který působí do doby, než je pravomocně rozhodnuto o kolektivní žalobě. Dále uvádí, že v případě, že lze počet dotčených osob určit jen obtížně nebo jej nelze určit vůbec, umožňuje ustanovení čl. 15 odst. 3 občanského soudního řádu dotčeným osobám vstoupit do řízení individuálně pouze ve lhůtě dvou měsíců od okamžiku, kdy byla prostřednictvím sociálních médií zveřejněna obecná výzva k účasti v řízení. Konečně předkládající soud upřesňuje, že k tomu, aby se dotčený spotřebitel mohl individuálně účastnit řízení týkajícího se ochrany kolektivních zájmů zahájeného na základě čl. 11 odst. 4 občanského soudního řádu, bylo by třeba, aby se dostavil k soudu, který věc projednává, a vzdal se možnosti obrátit se na vlastní příslušný soud (obchodní soud místa jeho bydliště).

21. S ohledem na výše uvedené vyjadřuje předkládající soud pochybnosti ohledně slučitelnosti článku 43 občanského soudního řádu s článkem 7 směrnice 93/13 za takových okolností, jako jsou okolnosti dotčené v původním řízení. Zejména připomíná, že řízení týkající se kolektivní žaloby, jehož výsledek je zjevně určující v případě přerušení řízení ve věcech v původních řízeních, probíhá k okamžiku podání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce již čtvrtým rokem a že dosud nebylo stanoveno datum jednání a několik bankovních institucí dosud nepředložilo své vyjádření k žalobě.

22. Za těchto podmínek se Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (obchodní soud č. 9 v Barceloně) rozhodl usneseními ze dne 27. června 2014 došlými kanceláři Soudního dvora dne 11. srpna 2014 (C-381/14) a dne 13. srpna 2014 (C-385/14) přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Lze mít za to [že španělský právní řád stanoví] účinný prostředek či mechanismus ve smyslu čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13?

2) Do jaké míry brání tento odkladný účinek spotřebiteli v tom, aby namítal neplatnost zneužívajících klauzulí uvedených v jím uzavřené smlouvě, a do jaké míry je tedy porušením čl. 7 odst. 1 uvedené směrnice?

3) Představuje skutečnost, že se spotřebitel nemůže vyvázat z kolektivní žaloby, porušení čl. 7 odst. 3 směrnice 93/13?

4) Nebo je naopak odkladný účinek podle článku 43 [občanského soudního řádu] v souladu s článkem 7 směrnice 93/13/EHS, neboť práva spotřebitele jsou v plném rozsahu chráněna takovouto kolektivní žalobou, jelikož španělský právní řád upravuje za účelem ochrany jejich práv jiné, stejně účinné procesní mechanismy, a zásadou právní jistoty?“

23. Usnesením předsedy Soudního dvora ze dne 9. září 2014 byly věci C-381/14 a C-385/14 spojeny pro účely písemné i ústní části řízení, jakož i pro účely rozsudku. Písemná vyjádření předložili J. Sales Sinués, Catalunya Caixa, španělská vláda, jakož i Evropská komise. Jorge Sales Sinués, Caixabank, Catalunya Caixa, španělská vláda a Komise byli vyslechnuti na jednání konaném dne 30. září 2015.

IV – **Analýza předběžných otázek**

24. Projednávané předběžné otázky se, tak jak byly formulovány předkládajícím soudem, týkají výkladu směrnice 93/13 v rámci dvou smluv o hypotečním úvěru, z nichž obě obsahují klauzuli „o minimálním úroku“. Tento typ klauzule stanoví pro pohyblivou úrokovou sazbu minimální hranici, pod níž nemohou spotřebitelé využít snížení oficiálních úrokových sazeb.

25. Projednávané věci spadají nejen do složitého právního rámce, ale zároveň do kontextu, ve kterém řada kritérií výkladu není napříč vnitrostátními soudy sjednocena. Považuji proto za nezbytné před tím, než přistoupím k přezkumu předběžných otázek, připomenout s využitím informací vyplývajících ze spisových dokumentací, které má Soudní dvůr k dispozici, základní prvky předmětné procesní úpravy.

A – *Úvodní poznámky*

26. Předkládající soud, J. Sales Sinués, jakož i Komise poukazují na působnost předmětné právní úpravy, konkrétně článku 43 občanského soudního řádu, který je ostatně jádrem problému, o němž má rozhodnout předkládající soud a Soudní dvůr.

1. Námitka vycházející z přednosti rozhodnutí v občanskoprávním řízení

27. Předkládající soud uvádí, že ve španělském procesním právu nemohou být současně ani postupně zahájena dvě soudní řízení se stejnými účastníky řízení a totožným předmětem a žalobními důvody, a to s ohledem na riziko vydání vzájemně si odporujících rozhodnutí. Španělské právo proto upravuje tři rozdílné mechanismy, jejichž cílem je tomuto riziku se vyhnout, a sice materiální překážku věci pravomocně rozsouzené [5], překážku litispendence [6] a přednost rozhodnutí v občanskoprávním řízení.

28. Právě posledně uvedený procesní mechanismus upravený v článku 43 občanského soudního řádu představuje základní problém, na nějž se dotazuje předkládající soud. Toto ustanovení se vztahuje na případy, kdy rozhodnutí o předmětu sporu, o němž probíhá řízení před občanskoprávním soudem, „závisí na řešení otázky, která je sama hlavním předmětem jiného řízení, které probíhá před stejným nebo jiným občanskoprávním soudem“. Podle téhož ustanovení, je-li možné věci spojit ke společnému řízení, je soud povinen o nich konat společné řízení. Není-li spojení věcí možné, umožňuje předmětné ustanovení soudu řízení přerušit.

29. K tomu, aby mohl soud řízení přerušit, musí být splněny tři kumulativní podmínky, a sice přímý a určující dopad předběžné otázky na řešení hlavní věci, žádost jedné nebo obou stran řízení [7] a skutečnost, že probíhá jiné řízení týkající se předběžné otázky. Článek 43 občanského správního řádu nicméně stanoví, že „soud *může* řízení přerušit“. Jak vyplývá z usnesení předkládajícího soudu, má tedy přerušení řízení zjevně fakultativní povahu, neboť článek 43 ponechává soudům prostor pro uvážení při rozhodování, zda je takové přerušení řízení namístě [8].

5 — Podle předkládajícího soudu materiální překážka věci pravomocně rozsouzené podle článku 22 občanského soudního řádu existuje v případě, kdy byl v předchozím soudním řízení vydán pravomocný rozsudek, bez ohledu na to, zda bylo tímto rozsudkem návrhu vyhověno či byl zamítnut, takže nemůže být následně zahájeno další řízení se stejným předmětem, stejným žalobním důvodem a stejnými účastníky řízení.

6 — Předkládající soud vysvětluje, že překážka litispendence je dána v případě, kdy je předmět řízení totožný s předmětem probíhajícího, dříve zahájeného řízení. Vzhledem k tomu, že by mohla být vydána v téže věci vzájemně si odporující rozhodnutí, druhé řízení se vymaže ze soudního rejstříku.

7 — V tomto smyslu viz rozsudek Tribunal Supremo (občanskoprávní senát) sp. zn. 527/2013 ze dne 3. září 2013.

8 — Předkládající soud uvádí, že „se nachází ve stadiu řízení, kdy musí *rozhodnout*, zda řízení přeruší nebo zda naopak bude v řízení bez dalšího pokračovat až do vydání rozsudku“. Zvýrazněno autorem tohoto stanoviska. K článku 43 občanského soudního řádu viz zejména, De la Oliva Santos, A., *Objeto del proceso y cosa juzgada en el proceso civil*, Thomson-Civitas, 2006, s. 85 až 88; Montero Aroca, J., a kol., *Derecho Jurisdiccional II. Proceso civil*, 21. vydání., Tirant lo Blanch, 2013, s. 126 a 127, a Gimeno Sendra, V., *Derecho Procesal Civil 1. El proceso de declaración. Parte General*, 5. vydání., Colex, 2014, s. 215.

2. Rozdílný výklad a použití článku 43 občanského soudního řádu vnitrostátními soudy

30. Z písemností ve spise, které má Soudní dvůr k dispozici, vyplývá, že rozdílný výklad a použití článku 43 občanského soudního řádu, který zvolily vnitrostátní soudy v rámci řízení o kolektivní žalobě na zdržení se jednání, kterou podalo Adicae, činí přezkum předběžných otázek ještě složitějším, a to aniž by byl tento problém vyřešen na vnitrostátní úrovni v kasačním řízení.

31. Na straně jedné se některé soudy podle všeho domnívají, že je dána přednost rozhodnutí v občanskoprávním řízení, resp. předběžná otázka ve smyslu článku 43 občanského soudního řádu, a přerušují řízení o individuálních žalobách do doby, než bude pravomocně rozhodnuto o kolektivní žalobě, přičemž vycházejí ze spojitosti předmětu řízení o individuálních a předmětu řízení o kolektivních žalobách [9].

32. Na straně druhé jiné soudy mají zjevně za to, že je mezi individuálními a kolektivními žalobami s ohledem na totožnost předmětu řízení, žalobního důvodu a účastníků řízení dána překážka litispendence [10] a rozhodují o výmazu individuálních žalob ze soudního rejstříku, a to na základě čl. 222 odst. 3 občanského soudního řádu. Ze spisu vyplývá, že jde zřejmě o menšinový přístup.

33. Konečně některé soudy se domnívají, že není dána přednost rozhodnutí v občanskoprávním řízení ani překážka litispendence, a to zejména proto, že se nejedná o skutečnou totožnost předmětu řízení a účastníků řízení, výsledky kolektivní žaloby nejsou pro žaloby individuální určující a i když by mohlo mít prohlášení klauzule „o minimálním úroku“ v rámci řízení o kolektivní žalobě za neplatnou na individuální žaloby pozitivní účinek, neznamená zamítnutí kolektivní žaloby nutně zamítnutí žalob individuálních. Zastávají tedy názor, že si spotřebitel zachovává aktivní legitimaci k tomu, aby hájil své vlastní zájmy před soudem, aniž by bylo třeba přerušit řízení o individuální žalobě [11].

34. S tímto posledně uvedeným výkladem zjevně souhlasí španělská vláda a Komise, když ve svých písemných vyjádřeních zejména tvrdí, že použití článku 43 občanského soudního řádu nemá nutně za následek přerušení řízení o individuální žalobě.

35. Španělská vláda ve vyjádřeních předložených na jednání dodává, že je třeba odlišit kolektivní žalobu na zdržení se používání všeobecných obchodních podmínek, které mají zneužívající povahu, od individuální žaloby na neplatnost smlouvy o hypotečním úvěru, která se zakládá na tom, že tato smlouva údajně obsahuje zneužívající klauzuli. S ohledem na rozdílnou povahu těchto dvou žalob se jejich předmět shoduje pouze částečně. Zatímco v případě *kolektivní žaloby na zdržení se jednání* mají účastníci řízení možnost předložit svá vyjádření, aniž by bylo možné posoudit všechny okolnosti projednávané věci (abstraktní a obecný přezkum), a to zejména v případě spotřebitele, který uzavřel smlouvu adhezním způsobem, v případě *individuální žaloby* musí vzít soud v úvahu okolnosti existující ke dni uzavření smlouvy o úvěru, včetně jejich dalšího vývoje a všechny okolnosti, které provázely uzavření této smlouvy, jakož i zohlednit všechny další klauzule uvedené v této smlouvě nebo jiné smlouvě, ze kterých vychází [12].

36. Španělská vláda proto tvrdí, že logický a systematický výklad španělské procesněprávní úpravy vylučuje přednost rozhodnutí v občanskoprávním řízení a dále že článek 43 občanského soudního řádu se netýká pouhé hypotetické či potenciální přednosti, ale přednosti skutečné, a proto nelze řízení přerušit.

9 — V tomto ohledu odkazuje předkládající soud na usnesení Audiencia Provincial de Barcelona (provinční soud v Barceloně) sp. zn. 84/2013 ze dne 11. června 2013, které s ohledem na možnost, že rozhodnutí, které má být vydáno v řízení o kolektivní žalobě, prohlásí klauzuli „o minimálním úroku“ za neplatnou, v souladu s čl. 221 odst. 1 občanského správního řádu, výslovně stanoví, že se použije *ultra partes*.

10 — Komise poukazuje na to, že tento menšinový přístup podle všeho zastává Audiencia Provincial de Barcelona (provinční soud v Barceloně) i ve svém usnesení sp. zn. 112/2014 ze dne 9. října 2014.

11 — Viz zejména usnesení Audiencia Provincial de Huelva (provinční soud v Huelvě) sp. zn. 76/2013 ze dne 24. února 2014 a rozsudky Audiencia Provincial de Orense (provinční soud v Orense) sp. zn. 278/2013 ze dne 22. května 2014 a sp. zn. 494/2013 ze dne 22. září 2014.

12 — Rozsudek Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) sp. zn. 241/13 ze dne 9. května 2013, body 235 až 238.

3. Problematika účinků rozhodnutí, kterými bylo vyhověno kolektivním žalobám, vůči spotřebitelům, kteří nebyli účastníky řízení

37. Španělská vláda a Catalunya Caixa tvrdí, že článek 221 občanského soudního řádu nestanoví, že se účinky rozhodnutí, kterým bylo vyhověno kolektivní žalobě, vztahují i na každého spotřebitele, jehož smlouva obsahuje všeobecnou podmínku stejné povahy jako dotyčná klauzule. V případě *zamítnutí kolektivní žaloby* totiž toto ustanovení občanského soudního řádu připouští podání individuální žaloby, což umožňuje spotřebiteli uplatnit specifické okolnosti jeho konkrétního případu. To je podle španělské vlády v souladu s čl. 11 odst. 1 občanského soudního řádu, podle něhož je aktivní legitimace sdružení spotřebitelů přípustná, „[a]niž je dotčena individuální aktivní legitimace poškozených osob“ [13]. Španělská vláda naproti tomu dodává, že článek 221 občanského soudního řádu pouze stanoví, že účinky rozhodnutí, *kterým bylo vyhověno kolektivní žalobě*, lze vztáhnout i na další osoby, než ty, které byly účastníky řízení, přičemž toto rozhodnutí ponechává na vnitrostátním soudu [14].

38. Jorge Sales Sinués ovšem na jednání tvrdil, že podání individuální žaloby v zásadě předpokládá vyvázání se z řízení o kolektivní žalobě, tedy že se spotřebitel vzdá extenzivního účinku, který čl. 221 odst. 1 občanského soudního řádu spojuje s případným rozhodnutím, kterým je v tomto řízení vyhověno kolektivní žalobě. Proto by nehrozilo, že budou o témže návrhu vydány dva vzájemně si odporující rozsudky. Podotýká však, že výklad článku 43 občanského soudního řádu, podle něhož existuje přednost rozhodnutí v občanskoprávním řízení a řízení o věci se přerušuje do doby, než bude pravomocně rozhodnuto o kolektivní žalobě, by mělo za následek, že by se spotřebitel nemohl vyvázat z kolektivní žaloby.

4. Vedlejší účastenství v řízeních týkajících se ochrany kolektivních a blíže neurčených práv a zájmů spotřebitelů

39. Předkládající soud, J. Sales Sinués, španělská vláda a Komise odkazují na rozsudek Tribunal Supremo ze dne 9. května 2013 [15], který byl vydán v rámci řízení o kolektivní žalobě na zdržení se jednání, a to jiné žalobě, než kterou se zabývá předkládající soud, která se nicméně týkala také klauzule „o minimálním úroku“. Tribunal supremo (Nejvyšší soud) prohlásil tento typ klauzule za neplatný nikoliv s ohledem na její obsah, ale pro nedostatek transparentnosti, tedy za situace, kdy nebyly spotřebitelům poskytnuty o těchto klauzulích jasné a transparentní informace [16].

40. K povaze žaloby, které se týkal tento rozsudek, Evropská komise ve svém písemném vyjádření uvedla, že jelikož se tento rozsudek týká výlučně kolektivní žaloby na zdržení se jednání, a jedná se tedy pouze o zákonnost klauzulí „o minimálním úroku“, nemá tato kolektivní žaloba důsledky, pokud jde o náhradu škody.

41. Jorge Sales Sinués naproti tomu na jednání poznamenal, že kolektivní žaloba, kterou podalo Adicae, obsahuje návrh znějící na zdržení se používání klauzule „o minimálním úroku“ ve smlouvách o úvěru a dále kolektivní návrh na náhradu škody vzniklé v důsledku takové klauzule. K tomu uvedl, že článek 15 občanského soudního řádu se použije nikoliv v rámci žaloby na zdržení se jednání, ale pouze

13 — Podle téhož ustanovení „[a]niž je dotčena individuální aktivní legitimace poškozených osob, mají sdružení spotřebitelů a uživatelů založená podle zákona aktivní legitimaci k tomu, aby hájila před soudem zájmy svých členů a zájmy sdružení, jakož i všeobecné zájmy spotřebitelů a uživatelů“.

14 — Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska.

15 — Rozsudek Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) sp. zn. 241/13 ze dne 9. května 2013. V tomto rozsudku Tribunal Supremo omezil zpětnou účinnost prohlášení neplatnosti, a to konstatováním účinků *ex nunc*, to znamená nikoliv počínaje datem uzavření smlouvy o úvěru (*ex tunc*), ale pouze ode dne 9. května 2013, tedy ode dne, kdy došlo k vyhlášení dotčeného rozsudku. Toto omezení bylo potvrzeno rozsudkem téhož soudu ze dne 25. března 2015, sp. zn. 139/2015. Kromě toho bylo takové omezení účinků v nedávné době předmětem žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, kterou podal španělský soud ve věci Gutierrez Naranjo (C-154/15) a která je projednávána Soudním dvorem.

16 — Z písemného vyjádření, které předložil J. Sales Sinués, vyplývá, že vzhledem k tomu, že je klauzule „o minimálním úroku“ součástí ceny smlouvy o úvěru, jsou bankovní instituce povinny o této klauzuli spotřebitele informovat, aby byl v plném rozsahu seznámen s její existencí a vlivem na skutečnou cenu úvěru v okamžiku, kdy smlouvu podepisuje.

v rámci kolektivní žaloby na náhradu škody. Proto se dle jeho názoru vstup jednotlivých spotřebitelů jako vedlejších účastníků řízení, k němuž došlo ve lhůtě dvou měsíců po obecné výzvě k účasti na řízení zveřejněné v médiích podle čl. 15 odst. 3 občanského soudního řádu, týká nikoliv kolektivní žaloby na zdržení se jednání, kterou podalo Adicae, ale výhradně kolektivní žaloby na náhradu škody [17]. Jorge Sales Sinués má za to, že v projednávané věci jsou proto průtahy v řízení způsobeny kolektivní žalobou na náhradu škody, a to z důvodu velkého počtu spotřebitelů, kteří do řízení vstoupili individuálně jako účastníci [18]. Tvrdí, že kolektivní žaloba na náhradu škody má tak pomalejší průběh než žaloba individuální.

42. Z výše uvedeného dle mého názoru vyplývá, že předběžné otázky je třeba s výhradou ověření předkládajícím soudem posoudit v tomto kontextu.

B – *K předběžným otázkám*

43. Úvodem je třeba připomenout, že v rámci postupu spolupráce mezi vnitrostátními soudy a Soudním dvorem přísluší Soudnímu dvoru poskytnout vnitrostátnímu soudu užitečnou odpověď, která mu umožní rozhodnout spor, jenž mu byl předložen. Z tohoto hlediska Soudnímu dvoru přísluší případně přeformulovat otázky, které jsou mu položeny [19]. Za tímto účelem může Soudní dvůr ze všech poznatků předložených vnitrostátním soudem, zejména pak z odůvodnění předkládacího rozhodnutí, vytěžit ty normy a zásady unijního práva, které je s přihlédnutím k předmětu sporu v původním řízení třeba vyložit [20].

44. Domnívám se, že v projednávané věci Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (obchodní soud č. 9 v Barceloně, Španělsko) svými předběžnými otázkami Soudní dvůr ve skutečnosti žádá, aby vyložil zásady rovnocennosti a efektivity v rámci provádění článku 7 směrnice 93/13, aby mohl posoudit soulad předmětné procesněprávní úpravy s unijním právem.

45. Za těchto podmínek je třeba chápat předběžné otázky tak, že jejich podstatou je to, zda s ohledem na zásady rovnocennosti a efektivity se musí článek 7 směrnice 93/13 vykládat v tom smyslu, že brání takové vnitrostátní procesněprávní úpravě, jako je úprava dotčená ve věci v původním řízení, která umožňuje z důvodu přednosti rozhodnutí v občanskoprávním řízení přerušit řízení o individuální žalobě vedené souběžně s řízením o kolektivní žalobě na zdržení se jednání do doby, než bude pravomocně ukončeno řízení o kolektivní žalobě, a to aniž by se mohl dotčený spotřebitel vyvázat z kolektivní žaloby.

17 — Žalobce citoval čl. 15 odst. 4 občanského soudního řádu, podle něhož „[v]ýše uvedená ustanovení se nepoužijí na řízení zahájená podáním žaloby na zdržení se jednání, jejímž předmětem je ochrana blíže neurčených kolektivních zájmů spotřebitelů a uživatelů“.

18 — Catalunya Caixa na jednání tvrdila, že pomalost řízení o kolektivní žalobě je mimo jiné dána velkým počtem spotřebitelů (9000), kteří do řízení individuálně vstoupili jako účastníci.

19 — Viz zejména rozsudky Krüger (C-334/95, EU:C:1997:378, body 22 a 23); Byankov (C-249/11, EU:C:2012:608, bod 57), jakož i Biovet (C-306/14, EU:C:2015:689, bod 17).

20 — V tomto smyslu viz zejména rozsudky Redmond (83/78, EU:C:1978:214, bod 26) a Byankov (C-249/11, EU:C:2012:608, bod 58), jakož i Konstantinides (C-475/11, EU:C:2013:542, bod 42).

1. Ke kritériím posuzování zneužívající povahy smluvních klauzulí v rámci směrnice 93/13 a judikatury

a) Žaloby týkající se individuálního spotřebitele a kolektivní žaloby na zdržení se jednání

46. Předně považuji za důležité připomenout, že systém ochrany zavedený uvedenou směrnicí vychází z myšlenky, že se spotřebitel nachází v nerovném postavení vůči prodávajícímu nebo poskytovateli, co se týče jak vyjednávací síly, tak úrovně informovanosti, což ho vede k tomu, že přistoupí na podmínky předem vyhotovené prodávajícím nebo poskytovatelem, aniž může ovlivnit jejich obsah [21].

47. Za účelem zajištění ochrany zakotvené ve směrnici 93/13 zavedl unijní zákonodárce kritéria pro posuzování zneužívající povahy smluvních klauzulí, která vyžadují zejména posouzení konkrétních okolností každé věci [22]. V tomto ohledu je třeba v souladu s článkem 3 směrnice 93/13 zjistit, zda byla dotyčná smluvní klauzule předmětem individuálního vyjednávání, či nikoliv, a zda tedy byla předem sepsána, aniž by mohl spotřebitel ovlivnit její obsah, a to zejména v případě smlouvy uzavřené adhezním způsobem. Článek 4 odst. 1 této směrnice mimoto stanoví, že zneužívající charakter smluvní klauzule je třeba posuzovat, ve vztahu k okamžiku uzavření smlouvy, s ohledem na „všechny okolnosti, které provázely uzavření smlouvy“, jakož i a na „všechny další podmínky smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází“.

48. Pokud jde zaprvé o takové *žaloby, které se týkají individuálního spotřebitele*, jako jsou žaloby dotčené ve věci v původním řízení, Soudní dvůr rozhodl, že *s* ohledem na výše uvedené nerovné postavení „ukládá čl. 6 odst. 1 směrnice […] členským státům, aby stanovily, že zneužívající klauzule ‚nejsou pro spotřebitele závazné, a to za podmínek stanovených jejich vnitrostátními právními předpisy‘. Jak vyplývá z judikatury, jedná se o kogentní ustanovení, které směřuje k nahrazení formální rovnováhy, kterou smlouva nastoluje mezi právy a povinnostmi smluvních stran, rovnováhou skutečnou, která může obnovit rovnost mezi těmito smluvními stranami“ [23].

49. Považuji za relevantní připomenout, že články 3 a 6 směrnice 93/13 přiznávají spotřebitelům subjektivní práva, která jsou vnitrostátní soudy povinny chránit, a to i bez návrhu.

50. Zadruhé, pokud jde o takové *kolektivní žaloby na zdržení se jednání*, jako je žaloba, kterou podalo Adicae, připomínám, že z judikatury vyplývá, že i když směrnice nemá za cíl harmonizaci sankcí, které se použijí v případě, kdy je v rámci uvedených kolektivních žalob uznána zneužívající povaha klauzule, ukládá čl. 7 odst. 1 směrnice členským státům povinnost zajistit, aby existovaly přiměřené a účinné prostředky zabraňující dalšímu používání zneužívajících klauzulí ve spotřebitelských smlouvách [24].

21 — Viz rozsudky Océano Grupo Editorial a Salvat Editores (C-240/98 až C-244/98, EU:C:2000:346, bod 25); Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, bod 25); Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, bod 29); Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, bod 22); Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, bod 33); Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, bod 44), a Barclays Bank (C-280/13, EU:C:2014:279, bod 32).

22 — V bodě 15 odůvodnění směrnice 93/13 se uvádí, že „[...] je nutné stanovit obecným způsobem kritéria pro posuzování nepřiměřeného [zneužívajícího] charakteru smluvních podmínek [klauzulí]“.

23 — Viz rozsudek Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, bod 34).

24 — Tamtéž (bod 35).

51. Soudní dvůr již opakovaně zdůraznil, že systém ochrany, který zavedla směrnice 93/13, spočívá na myšlence, že nerovné postavení mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem může být narovnáno pouze pozitivním zásahem, vnějším ve vztahu k samotným smluvním stranám [25]. Z toho důvodu čl. 7 odst. 2 směrnice 93/13 upřesňuje, že výše uvedené prostředky zahrnují možnost, aby se schválená sdružení spotřebitelů obrátila na soudy [nebo správní orgány] za účelem určení, zda mají klauzule sepsané pro obecné použití zneužívající charakter, případně s cílem domoci se jejich zákazu [26].

52. Je nicméně vhodné rovněž poukázat na to, že vztah mezi individuálními a kolektivními žalobami unijní zákonodárce výslovně neupravil. Jak ovšem správně uvedla Evropská komise, lze dovodit povahu a omezení vztahů mezi těmito dvěma druhy žalob nejen ze směrnice 93/13, ale i z judikatury Soudního dvora.

b) Povaha individuálních a kolektivních žalob na zdržení se jednání a jejich vztah

i) K rozdílné povaze individuálních a kolektivních žalob v rámci směrnici 93/13

53. Komise ve svém písemném vyjádření uvádí, že čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 odkazuje obecným způsobem na individuální žaloby podané spotřebiteli, kteří byli poškozeni v důsledku zneužívajících klauzulí, přičemž tyto žaloby představují řádný opravný prostředek k ochraně jejich zájmů, zatímco kolektivní žaloby na zdržení se jednání podle odstavce 2 tuto ochranu doplňují.

54. S touto analýzou souhlasím.

55. Doplňkový charakter kolektivních žalob na zdržení se jednání je dle mého názoru dán skutečností, že se jedná o obecné žaloby, které se netýkají konkrétního přezkumu, jak jej vyžaduje směrnice 93/13 v rámci žalob, které se týkají individuálního spotřebitele, ale pouze abstraktního a obecného přezkumu případné zneužívající povahy smluvních klauzulí [27].

56. Z toho vyplývá, že směrnice 93/13 ukládá členským státům, aby ve svém právním řádu zavedly především individuální žaloby za účelem dovolání se zneužívající povahy smluvních klauzulí a dále jako doplňkový institut [28] kolektivní žaloby na zdržení se jednání, které nicméně nemohou individuální žaloby nahradit a nemohou být překážkou pro jejich uplatnění.

ii) Ke vztahu komplementarity mezi individuálními a kolektivními žalobami v judikatuře

57. Pokud jde o *individuální* žaloby, z judikatury vyplývá, že role, kterou směrnice 93/13 přiznává vnitrostátnímu soudu a která spočívá v zajištění užitečného účinku ochrany požadované ustanoveními směrnice, „se neomezuje na pouhou možnost vyslovit se k případně zneužívajícímu charakteru určité smluvní klauzule, nýbrž zahrnuje rovněž povinnost posoudit tuto otázku z úřední povinnosti“ [29]. Podle Soudního dvora tato povinnost zásahu, i bez návrhu, v rámci individuálních žalob představuje, obecně vzato, pozitivní zásah či přiměřený prostředek, který má za cíl kompenzovat nerovné postavení, v němž

25 — Viz rozsudky Océano Grupo Editorial a Salvat Editores (C-240/98 až C-244/98, EU:C:2000:346, bod 27); Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, bod 26); Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, bod 31), jakož i Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, bod 41).

26 — V tomto smyslu viz rozsudek Océano Grupo Editorial a Salvat Editores (C-240/98 až C-244/98, EU:C:2000:346, bod 27); Komise v. Itálie (C-372/99, EU:C:2002:42, bod 15), a Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, bod 36). Viz rovněž bod 23 odůvodnění směrnice 93/13.

27 — Komise upřesňuje, že „osoby“ uvedené v čl. 7 odst. 2 směrnice nejsou samotní spotřebitelé, ale osoby, které mají za úkol jejich ochranu, například „veřejný ochránce práv spotřebitelů“.

28 — Podle Komise patří ochrana spotřebitele mezi oblasti, „ve kterých má význam *doplňkové* soukromoprávní prosazování práv přiznaných právem Unie ve formě kolektivní právní ochrany“. Viz doporučení Komise ze dne 11. června 2013 o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie (Úř. věst. 2013, L 201, bod 7 odůvodnění, s. 60). Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska.

29 — Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, bod 32).

se spotřebitel vůči prodávajícímu nebo poskytovateli nachází[30]. Naproti tomu pokud jde o *kolektivní žaloby na zdržení se jednání*, Soudní dvůr rozhodl, že se sdružení na ochranu spotřebitelů vůči prodávajícímu nebo poskytovateli v takovém nerovném postavení nenacházejí[31]. Konkrétně judikoval, že žaloba na zdržení se jednání podaná takovým sdružením proti podnikateli „nevykazuje nerovnováhu, která panuje v rámci individuálních žalob spotřebitele proti podnikateli, s nímž uzavřel smlouvu“[32]. Tento judikaturou uznaný rozdíl mezi žalobami individuálními a žalobami kolektivními, který vyplývá ze směrnice 93/13, dle mého názoru posiluje doplňkový charakter kolektivních žalob ve vztahu k žalobám individuálním.

58. Soudní dvůr kromě toho konstatoval, že „preventivní povaha a odrazující účel [kolektivních] žalob na zdržení se jednání, jakož i jejich nezávislost na jakémkoliv konkrétním individuálním sporu značí, že musí být možné takové žaloby podat, i když klauzule, jejichž zákaz je požadován, nebyly v určitých smlouvách použity“[33]. Efektivní dosažení uvedeného cíle podle Soudního dvora vyžaduje, aby klauzule všeobecných obchodních podmínek spotřebitelských smluv, které byly prohlášeny za zneužívající v rámci žaloby na zdržení se jednání podané proti dotyčnému prodávajícímu nebo poskytovateli [dotyčným prodávajícím nebo poskytovatelům], jako je žaloba ve věci v původním řízení, „nebyly závazné ani pro spotřebitele, kteří jsou účastníky řízení o zdržení se jednání, ani pro spotřebitele, kteří s prodávajícím nebo poskytovatelem uzavřeli smlouvu, na kterou se vztahují stejné [obecné smluvní podmínky]“[34]. „Uplatnění sankce neplatnosti zneužívající klauzule vůči všem spotřebitelům, kteří uzavřeli spotřebitelskou smlouvu, na niž se vztahují stejné [obecné smluvní podmínky], totiž zaručuje, že tito spotřebitelé nebudou vázáni uvedenou klauzulí; *zároveň však nevylučuje použití jiných, přiměřených a účinných sankcí* stanovených vnitrostátními právními předpisy“[35].

59. Z uvedené judikatury tedy vyplývá, že v rámci směrnice 93/13 musí existovat mezi kolektivní žalobou na zdržení se jednání a konkrétními klauzulemi zavazujícími spotřebitele vztah, který je vůči spotřebitelům příznivý, a nikoliv vztah, který brání individuálním žalobám nebo individuální žaloby nahrazuje kolektivními.

2. K posouzení předmětné procesněprávní úpravy z hlediska článku 7 směrnice a zásad rovnocennosti a efektivity

60. S ohledem na formulaci předběžných otázek, je třeba poukázat na to, že předkládající soud vychází zřejmě ze zásady, že přerušení řízení o předmětných, souběžně vedených individuálních žalobách je do vydání pravomocného rozhodnutí v řízení o kolektivních žalobách nutným účinkem článku 43 občanského soudního řádu[36]. Z vyjádření J. Salese Sinuése, španělské vlády a Komise nicméně vyplývá, že uvedené přerušení řízení má fakultativní povahu, neboť předmětné ustanovení dává španělským soudům prostor pro uvážení při rozhodování, zda je takové přerušení řízení namístě, či nikoliv.

61. Dále poznamenávám, že – jak vyplývá z bodů 30 až 33 tohoto stanoviska – existuje v projednávané věci vedle složitosti předmětné procesněprávní úpravy i rozdílný výklad této právní úpravy vnitrostátními soudy.

30 — Rozsudek Océano Grupo Editorial a Salvat Editores, spojené věci (C-240/98 až C-244/98, EU:C:2000:346, bod 27); Cofidis (C-473/00, EU:C:2002:705, bod 32), a Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, bod 32).

31 — Viz rozsudek Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (C-413/12, EU:C:2013:800, bod 49).

32 — Viz rozsudek Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (C-413/12, EU:C:2013:800, bod 50).

33 — Viz rozsudky Komise v. Itálie (C-372/99, EU:C:2002:42, bod 15), Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, bod 37), a rozsudek Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101, bod 44).

34 — Viz rozsudek Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, bod 38).

35 — Viz rozsudek Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, bod 40).

36 — Z předkládacího rozhodnutí však podle všeho vyplývá, že tento soud není povinen řízení o předmětných věcech přerušit. V tomto ohledu viz poznámka pod čarou 8 tohoto stanoviska.

62. Připomínám, že Soudnímu dvoru v této věci, pokud jde o vnitrostátní právní úpravu dotčenou ve věcech v původních řízeních, nepřísluší vyjadřovat se k výkladu ustanovení vnitrostátního práva, neboť tato úloha náleží výlučně předkládajícímu soudu, popřípadě příslušným vnitrostátním soudům, které mají povinnost určit, zda příslušná ustanovení vnitrostátní právní úpravy splňují požadavky unijního práva. Soudní dvůr však při rozhodování o žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce může případně podat upřesnění, aby vnitrostátnímu soudu poskytl vodítko při jeho výkladu [37].

63. Na základě toho se nyní budu zabývat otázkou, zda s ohledem na zásady rovnocennosti a efektivity brání předmětná vnitrostátní procesněprávní úprava výkonu práv přiznaných směrnicí 93/13.

64. V tomto ohledu připomínám, že Soudní dvůr již opakovaně rozhodl, že při neexistenci harmonizace v oblasti procesněprávní úpravy je tato otázka věcí vnitrostátního práva jednotlivých členských států, a to v souladu se zásadou jejich procesní autonomie. Soudní dvůr nicméně zdůraznil, že procesní podmínky opravných prostředků určených k zajištění ochrany práv, která jednotlivcům vyplývají z unijního práva, musí splňovat dvojí podmínku, a sice nesmějí být méně příznivé než ty, kterými se řídí obdobné situace ve vnitrostátním právu (zásada rovnocennosti), a nesmějí v praxi znemožňovat nebo nadměrně ztěžovat výkon práv přiznaných spotřebitelům unijním právem (zásada efektivity) [38].

a) Dodržování zásady rovnocennosti

65. Pokud jde o dodržení zásady rovnocennosti, tato zásada předpokládá, že se dotčené vnitrostátní pravidlo použije bez rozdílu na žaloby, které jsou založeny na porušení unijního práva, a na žaloby, které jsou založeny na porušení vnitrostátního práva, mají-li podobný předmět a žalobní důvody. Aby bylo možné ověřit, zda byla zásada rovnocennosti dodržena, vnitrostátnímu soudu, který je jako jediný přímo seznámen s procesními podmínkami žalob v oblasti vnitrostátního práva, přísluší, aby přezkoumal, zda jsou procesní podmínky určené ve vnitrostátním právu k zajištění ochrany práv, jež jednotlivcům vyplývají z práva Unie, v souladu s touto zásadou, a zkoumal jak předmět, tak základní prvky údajně obdobných žalob vnitrostátní povahy. Uvedený soud z tohoto titulu musí posoudit podobnost dotyčných žalob z hlediska jejich předmětu, důvodu a základních prvků. Pro určení, zda je vnitrostátní procesní pravidlo méně příznivé, musí vzít v úvahu jeho místo v řízení jako celku, průběh uvedeného řízení a zvláštnosti těchto pravidel [39].

66. V projednávané věci vychází případná přednost rozhodnutí v občanskoprávním řízení či překážka litispendence týkající se individuálních a kolektivních sporů z kritérií výkladu předmětné právní úpravy, která nejsou mezi jednotlivými vnitrostátními soudy sjednocena. Mám však za to, že není dána žádná skutečnost, na jejímž základě by bylo možno dospět k závěru, že by byla tato právní úprava vykládána v rámci sporů týkajících se práv vyplývajících z vnitrostátního práva odlišně.

b) Dodržování zásady efektivity

67. Naproti tomu z hlediska principu efektivity mohu, jak dále vysvětlím, na základě několika skutečností vyslovit názor, že *výklad* předmětné procesněprávní úpravy, který umožňuje přednost rozhodnutí v občanskoprávním řízení, a tudíž přerušení řízení o individuální žalobě do doby, než bude vydáno pravomocné rozhodnutí o kolektivní žalobě, by znemožnil či nadměrně ztížil výkon práv přiznaných směrnicí 93/13.

37 — V tomto smyslu viz rozsudek Mascolo a další (C-22/13, C-61/13, C-63/13 a C-418/13, EU:C:2014:2401, bod 81 a 83).

38 — Viz zejména rozsudky Rewe-Zentralfinanz a Rewe-Zentral (33/76, EU:C:1976:188, bod 5); Peterbroeck (C-312/93, EU:C:1995:437, bod 12), jakož i Impact (C-268/06, EU:C:2008:223, body 44 až 46). Viz také rozsudky Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, bod 26); Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, bod 50), a Barclays Bank (C-280/13, EU:C:2014:279, bod 37).

39 — V tomto smyslu viz rozsudek Rosado Santana (C-177/10, EU:C:2011:557, bod 90).

68. Zaprvé vyjdeme-li – jak vyplývá z bodů 46 až 59 tohoto stanoviska – ze zásady, že směrnice 93/13 přiznává subjektivní individuální práva, kterých musí být možno dovolat se v rámci řízení o individuálních žalobách, a dále, že kolektivní žaloba na zdržení se jednání je odlišná od individuální žaloby, na ní nezávislá a tuto žalobu doplňuje, nelze povinné či automatické přerušení řízení o individuální žalobě, dokud nebude vydáno pravomocné rozhodnutí v řízení o kolektivní žalobě, odůvodnit.

69. K individuálnímu rozměru práv spotřebitelů je třeba uvést zejména to, že pokud jde o povinnost přezkoumat i bez návrhu případně zneužívající povahu smluvní klauzule, neukládá směrnice 93/13 vnitrostátnímu soudu povinnost vyloučit použití dotčené klauzule, jestliže spotřebitel poté, co byl soudem upozorněn, nemá v úmyslu napadnout její zneužívající charakter a dovolávat se její nezávaznosti [40]. Soudní dvůr totiž rozhodl, že považuje-li vnitrostátní soud, který posoudil smluvní klauzuli z úřední povinnosti, takovouto smluvní klauzuli za zneužívající, „zdrží se jejího použití, vyjma případu, kdy s tím spotřebitel nesouhlasí“ [41]. Tento individuální rozměr, podle něhož „právo na účinnou soudní ochranu obsahuje i oprávnění neuplatnit svá práva“ [42] nachází objektivní podobu v možnosti spotřebitele vyjádřit svůj názor a v povinnosti vnitrostátního soudu „zohlednit případně vůli spotřebitele tehdy, pokud si je vědom toho, že zneužívající klauzule není závazná, nepřeje si však, aby bylo vyloučeno její použití, čímž vyslovuje svobodný a vědomý souhlas s dotčenou klauzulí“ [43].

70. Z toho důvodu by nebyl v souladu se zásadou efektivity výklad předmětné právní úpravy, zejména článku 43 občanského soudního řádu, který dovozuje povinnost přerušit řízení o individuální žalobě v případě, kdy probíhá souběžně řízení o kolektivní žalobě [44], nebo přiznává automatickou přednost kolektivní žalobě před žalobami individuálními, aniž by měl spotřebitel možnost rozhodnout o tom, že nevykoná své právo nebo ho účinně neuplatní v rámci řízení o individuální žalobě, nebo o tom, že se nevyváže z kolektivní žaloby.

71. V tomto ohledu dodržování efektivity individuálních práv přiznaných směrnicí 93/13 předpokládá – jak uvedla Komise ve svém písemném vyjádření – že by měl mít každý spotřebitel možnost vyvázat se z kolektivní žaloby a podat žalobu individuální nebo jednoduše v řízení o kolektivní žalobě pokračovat a akceptovat nezávazný charakter sporné klauzule. Jinými slovy, spotřebitel „by měl mít možnost opustit [řízení o kolektivní žalobě] kdykoliv před vynesením rozsudku nebo před jiným platným urovnáním sporu [...], aniž by tím přišel o možnost uplatňovat svůj nárok jiným způsobem, nenaruší-li to řádný výkon spravedlnosti“ [45]. Tento závěr se týká situace, kdy se spotřebitel neúčastnil kolektivní žaloby.

40 — Rozsudek Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, bod 33).

41 — Tamtéž (bod 35).

42 — Stanovisko generální advokátky J. Kokott ve věci Duarte Hueros (C-32/12, EU:C:2013:128, bod 53).

43 — Rozsudek Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, bod 35).

44 — Naproti tomu podotýkám, že soudům musí zůstat zachována možnost přerušit dotčené řízení o individuální žalobě z jiných legitimních důvodů v případě, kdy je přerušení řízení odpovídajícím a přiměřeným prostředkem k zajištění řádného výkonu spravedlnosti.

45 — Doporučení Komise ze dne 11. června 2013, s. 64, bod 22.

72. Zadruhé připustíme-li – jak vyplývá z bodu 55 tohoto stanoviska – že abstraktní a obecný přezkum zneužívající povahy smluvní klauzule v rámci kolektivní žaloby na zdržení se jednání sleduje odlišný cíl, než mají žaloby individuální, v jejichž případě jím je konkrétní přezkum klauzule s ohledem na konkrétní okolnosti, je tudíž třeba rovněž připustit, že rozhodnutí vydaná v rámci řízení o kolektivních a individuálních žalobách se v zásadě mohou lišit, ale zřídka si vzájemně odporují [46]. Spotřebitel, který se rozhodne jednat individuálně, by tak neměl být přímo dotčen rozhodnutím vydaným v rámci řízení o kolektivní žalobě, byť ho soud, který rozhoduje o individuální žalobě, samozřejmě vezme v úvahu [47].

73. Zatřetí a na posledním místě možnost spotřebitele vstoupit do řízení o kolektivní žalobě nelze stavět na roveň podání individuální žaloby. Předně, jak vyplývá z předkládacího rozhodnutí, k individuální účasti na řízení týkajícím se ochrany kolektivních zájmů, které bylo zahájeno na základě čl. 11 odst. 4 občanského soudního řádu, by bylo třeba, aby se dotčený spotřebitel dostavil k soudu, který věc projednává, a vzdal se možnosti obrátit se na vlastní příslušný soud, a sice obchodní soud místa jeho bydliště. Lhůta v délce dvou měsíců ode dne zveřejnění v médiích podle čl. 15 odst. 1 a 3 občanského soudního řádu dále může v praxi ztěžovat vstup poškozených spotřebitelů do řízení o kolektivní žalobě [48]. Konečně je spotřebitel limitován tím, jakým způsobem sdružení na ochranu spotřebitelů věc pojala, aniž mohl změnit předmět řízení nebo uplatnit jiné požadavky, a také je omezen průtahy v řízení, které jako v projednávané věci brání tomu, aby byl jako spotřebitel chráněn.

74. Na základě všech výše uvedených úvah jsem proto toho názoru, že s ohledem na zásadu efektivity je třeba článek 7 směrnice 93/13 vykládat v tom smyslu, že nebrání takové vnitrostátní procesněprávní úpravě, jako je právní úprava dotčená ve věci v původním řízení, která umožňuje z důvodu přednosti rozhodnutí v občanskoprávním řízení přerušit řízení o individuální žalobě vedené souběžně s řízením o kolektivní žalobě na zdržení se jednání do doby, než bude vydáno pravomocné rozhodnutí, kterým bude ukončeno řízení o kolektivní žalobě, a to za podmínky, že takové přerušení řízení není povinné ani automatické a dále že se dotčený spotřebitel může vyvázat z kolektivní žaloby.

V – **Závěry** S přihlédnutím ke všem výše uvedeným úvahám navrhuji Soudnímu dvoru, aby Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (obchodní soud č. 9 v Barceloně, Španělsko) odpověděl následovně:

„S ohledem na zásadu efektivity je třeba článek 7 směrnice 93/13/EHS Rady ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách vykládat v tom smyslu, že nebrání takové vnitrostátní procesněprávní úpravě, jako je právní úprava dotčená ve věci v původním řízení, která umožňuje z důvodu přednosti rozhodnutí v občanskoprávním řízení přerušit řízení o individuální žalobě zahájené souběžně s řízením o kolektivní žalobě na zdržení se jednání do doby, než bude vydáno pravomocné rozhodnutí, kterým bude ukončeno řízení o kolektivní žalobě, a to za podmínky, že:

— takové přerušení řízení není povinné ani automatické a

— dotčený spotřebitel se může vyvázat z kolektivní žaloby.“

46 — Například smluvní klauzule nemusí být nutně zneužívající abstraktním způsobem, ale může mít zneužívající povahu jen za určitých okolností, nebo může jít o klauzuli potenciálně zneužívající, která však byla v konkrétním případě předmětem individuálního vyjednávání, a může proto spotřebitele zavazovat.

47 — Poznamenávám, že tento výklad je uplatňován některými vnitrostátními soudy, které odmítají řízení přerušit, a to zejména s tím, že rozdílná povaha individuální žaloby (konkrétní kontrola) a kolektivní žaloby (abstraktní a obecná kontrola) brání tomu, aby byly účinky kolektivní žaloby vztaženy na žalobu individuální. Viz zejména rozsudky Audiencia Provincial de Granada (provinční soud v Granadě), sp. zn. 128/2014, ze dne 23. května 2014, Audiencia Provincial de Oviedo (provinční soud v Oviedo), sp. zn. 308/2014 a sp. zn. 141/2015, ze 17. prosince 2014 a ze dne 20. května 2015, a Audiencia Provincial de Girona (provinční soud v Gironě), sp. zn. 332/2014, ze dne 3. prosince 2014.

48 — V tomto ohledu viz bod 41 tohoto stanoviska.